

ČESKÁ VĚDA DOSTANE 34 MILIARD KORUN

Proběhlo hlavní kolo rozdělování bruselských peněz

Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (VaVpl) byl Evropskou komisí (EK) schválen na podzim roku 2008. Program řídí ministerstvo školství. V době, kdy rezort vedla ministryně Dana Kuchtová, došlo ke značnému zpoždění v přípravě operačních programů. Přesto se pak ministerstvu podařilo situaci napravit. Aktuálně si nyní výzkumné subjekty rozdělí postupně 34 miliard korun.

Brzy se začnou vyplácet zálohy

Celý Operační program VaVpl představuje zhruba 60 miliard korun (2,4 miliardy eur). Jde tak o čtvrtý největší český operační program. Nyní se rozdělovalo v takzvané první a druhé ose 28 miliard korun pro 47 projektů. První i druhá osa mají zhruba po dvaceti miliardách korun. Na podzim minulého roku proběhlo již první dělení této částky, a to v rámci prioritní osy 2, kde šlo o sumu šesti miliard Kč, která připadla na 12 projektů. (V rámci schvalovacího procesu na MŠMT byla dotace odsouhlasena pro 10 projektů za více než 5 miliard korun. V horizontu několika týdnů budou potvrzeny peníze i pro zbývající dva projekty z takzvané první výzvy.) Zbýlé peníze, zhruba po dvou miliardách pro osy 1 a 2, by měly být ještě dodatečně rozděleny mezi vítězné projekty jako navýšení stávající částky. A ještě zde zůstává finanční částka v rámci prioritní osy 3 a 4. Ve třetí ose jsou vyhlášeny výzvy, jež skončí v polovině roku, kde jde o 4 miliardy Kč. Osa je určena na podporu projektů zlepšujících vztah k vědě, například science-learning centra, případně pro menší projekty typu hvězdárny nebo projekty na podporu informační infrastruktury (třeba propojení univerzit vysokorychlostními sítěmi). Osa 4 je nastavena jako vzdělávací infrastruktura. V ní se bude rozdělovat 10 miliard korun podle přesně daných kritérií, jako jsou počty doktorandů nebo vědecké výsledky. Peníze půjdou spíše do vzdělávací činnosti vysokých škol.

„Přiblížili jsme se ke chvíli, kdy budeme mít rozhodnutí o 34 miliardách korun. Během dubna května chceme provést s autory projektů vyjednávání o upřesnění. Budeme jim sdělovat, co by měli na základě doporučení zahraničních hodnotitelů ještě upravit. Pokud tato doporučení akceptují, začneme popisovat rozhodnutí o přidělení dotace a posílat finanční zálohy. Jejich výši si určíli sami tvůrci projektů, v nichž uvedli, kolik

peněz budou na prvního půl roku potřebovat. Na to máme ze státního rozpočtu vyčleněno zhruba 10 miliard korun,“ uvádí JAN VITULA, vrchní ředitel Sekce řízení operačních programů EU MŠMT.

Žadatelé se poučili z prvního neúspěchu

Nyní aktuálně rozdělovaných 28 miliard korun představuje prostředky jednak na podporu Center excellence (osa 1), což činí 17 miliard Kč, jednak na podporu Regionálních vědecko-výzkumných center (osa 2), tedy 11 miliard korun.

Center excellence, kterých se do soutěže přihlásilo 15, bude nakonec financováno 9. Velké projekty (nad 50 milionů eur) jsou takřka výhradně v prioritní ose 1, jen jeden se nachází v ose 2. Excentním nemusí automaticky být mamutí projekt. V prioritní ose 2 jsou ale spíše centra, která mají potenciál hledat si své partnery převážně mezi regionálními firmami nebo i středními a menšími zahraničními společnostmi. Žadatelé v ose 1 zase chtějí hlavně realizovat výzkum, jenž je zajímavější spíše pro velké nadnárodní subjekty například typu IBM nebo GE. Do jisté míry jde také o rozdělení na základní a aplikovaný výzkum. Základní výzkum (který přináší výsledky v dlouhodobějším výhledu) logicky zajímá spíše velké firmy, které mají dostatečný kapitál na jeho uskutečnění. Menší firmy jsou spíše zaměřeny na aplikovaný výzkum, jenž přinese výsledky v horizontu už několika málo let. To, do jaké osy byl projekt zařazen, si určovali sami žadatelé.

„Myslím si, že umělé rozdělení na dvě prioritní osy bylo zbytečné. Šlo o nešikovnost prvních vyjednávačů. EK tak prosadila svou představu, protože chtěla více zdůraznit aplikovaný výzkum. Osobně však nepovažuji rozdělování na aplikovaný a na základní výzkum za šťastné – výzkum je dobrý, nebo špatný a kvalitní výzkum by měl přinést výsledek – jednou za dva roky, jindy za deset let. Ukázalo se také, že urč-

ní hranice mezi některými projekty bylo diskutabilní,“ komentuje ředitel Vitula a pokračuje: „První výzvu jen na 6 miliard pro prioritní osu 2 jsme vypsalí i proto, abychom nejdříve vykoukali, jak bude způsob hodnocení fungovat. Navíc se potvrdilo, že to bylo užitečné i pro žadatele. Ti, kteří v první výzvě neuspěli, se přihlásili do druhé, projekty výrazně upravili a mnozí z nich pak nakonec uspěli. Nejčastější výtkou mezinárodního panelu byl přemrštěný požadavek na vyšší finančních prostředků. Dále neměli někteří žadatelé například dobře nastavený kariérní řád a strukturu lidí, kteří mají projekt realizovat – pokud je v žádosti uvedeno pět profesorů a jen tři doktorandi, něco není v pořádku. Personální zabezpečení projektu tak není do budoucna garantováno. Problémy byly i v ochraně duševního vlastnictví. Výzkumná pracoviště jim donedávna nevěnovala dostatečně velkou pozornost. Chtěli jsme znát způsob, jak tuto ochranu budou provádět. Mezi závažné nedostatky patřilo i řízení projektů. Potřeba kvalitního managementu byla totiž často podceňována.“

Zahraníční hodnotitelé byli nekompromisní

Zhruba před třemi týdny skončil mezinárodní panel, který přidělil body jednotlivým projektům. Většinu z nich rozdělili zahraniční experti, kteří ze sta bodů rozdělovali osmdesát.

Celkem se hodnocení účastnilo 70 zahraničních hodnotitelů, do panelu bylo vybráno 25 z nich. „Kontaktovali jsme nejrenomovanější instituce v Evropě, aby nám navrhly vhodné hodnotitele. Kromě EK, která má databázi hodnotitelů, jsme přímo oslovili i některé vědecké instituce, například Francouzskou akademii věd. Z velkého množství možných hodnotitelů jsme pak vybrali ty, kteří nejlépe oborově odpovídali daným projektům. Takže se nám třeba sešlo deset chemiků, z nichž jsme pak již vybrali konkrétní hodnotitele k jednotlivým projektům,“ vysvětluje J. Vitula.

Tři hodnotitelé vybraní k danému projektu dostali jeho text k dispozici týden před rozhodováním. Pročetli si ho, přijeli do Prahy, kde pak několik hodin společně nad projektem diskutovali. Poté, co se domluvili na předběžném společném výstupu, setkali se ještě tváří v tvář s žadatelem, kteří podle potřeby upřesňovali případné nejasnosti. Posudek tří hodnotitelů pak putoval do mezinárodního panelu.

Důležitým úkolem členů panelu bylo i vzájemné porovnání jednotlivých projektů. „Může se stát, že při první fázi hodnocení jsou někteří hodnotitelé benevolentnější, jiní přísnější. Panel tedy ještě může upravovat bodové ohodnocení,“ upřesňuje ředitel J. Vitula a doplňuje: „Můj dojem z mezinárodního panelu byl mimořádně dobrý. Stejně jako u první výzvy se nám potvrdilo, že odborníci ze zahraničí jsou více nekompromisní ve stanoviscích k jednotlivým projektům než naši hodnotitelé. Dokážou velmi pregnančně formulovat své připomínky a tím odhalit jejich slabiny.“

Důležitá byla skutečná spolupráce s firmami

Mezinárodnímu hodnocení tedy předcházelo ještě hodnocení domácí, které proběhlo za obdobných podmínek. Zhruba 50 hodnotitelů bylo vybráno z databáze, již má k dispozici ministerstvo školství. „Vybírali jsme hodně i lidi přímo z firemního prostředí, kteří se s výsledky výzkumu setkávají v praxi, a nebo nás zajímaly i osoby, které sice pracují v akademické sféře, ale s firmami jsou v průběžném kontaktu,“ sděluje J. Vitula.

V některých projektech bylo zapojeno i více partnerů než jeden, dokonce až šest. Je pochopitelné, že šlo zejména o projekty největší jako zejména BIOCEV (Biotechnologické a biomedicinské centrum ve Vestci), kde byl předkladatelem Ústav molekulární genetiky Akademie věd ČR (AV ČR), nebo CEITEC (Central European Institute of Technology), kde jako předkladatel figurovala Masarykova univerzita v Brně.

Do soutěže šlo nejdříve 74 projektů. Několik jich bylo ještě před hodnocením vyřazeno kvůli nedodržení takzvaných kritérií přijatelnosti. Například byly asi 4 projekty vyřazeny proto, že je negarantovala výhradně výzkumná instituce – univerzita podala žádost s tím, že za partnera měla soukromou firmu, jež chtěla být částečným příjemcem peněz. To ale pravidla neumožňovala.

Prvním sítím prošlo do takzvaného aplikačního panelu 67 projektů. Zatímco v rámci přijatelnosti se posuzovali především jednotliví žadatelé, byť se ucházeli o jeden společný projekt, v další fázi se na ně již hledělo jako na tým. Hodnotilo se především to, jaká je udržitelnost projektu a jak je v něm nastavena spolupráce s aplikační sférou. Jinak řečeno, šlo o to, jestli bude mít projekt dostatečně praktické uplatnění, zda budou jeho předpokládané výsledky efektivní. „V tomto bodě docházelo k nedorozumění. Řada předkladatelů napsala, že bude mít s aplikační sférou výbornou spolupráci, tedy zejména s firmami. Žadatelé to také doložili prohlášením firem. Takovéto vyjádření jsme však brali jen jak orientační ukazatel, rozhodující pro nás byla historie, tedy to, jestli daný žadatel už s firmami v minulosti pracoval,“ uvádí ředitel Vitula.

Tím skončila česká fáze hodnocení. Každému projektu mohlo být přiděleno již zmíněných 20 bodů. Vyřazeno bylo 20 projektů. „Rozhodnutí českých hodnotitelů byla nejen transparentní, ale jejich závěry lze i dohledat a jednoduše přezkoumat. Nešlo totiž o samovolný úsudek, ale o hodnocení na základě přesně daných empirických kritérií,“ tvrdí ředitel Vitula.

Budeme mít nejsilnější laser

Do mezinárodního panelu se pak dostalo celkem 47 projektů: 11 v prioritní ose 1 a 36 v prioritní ose 2.

„Ukázalo se, že Česká republika má poměrně jasou profílaci ve výzkumu a vývoji. Není to tak, že děláme od každého trochu a nic pořádně. Mezi nejvýraznější obory patří materiálový výzkum (vlastnosti materiálů), informatika, medicína nebo biotechnologie. Ti, kdo v soutěži uspěli, náleží ke špičce české vědy, ovšem samozřejmě kromě Prahy,“ podotýká J. Vitula.

V tomto kontextu je důležité připomenout, že rozdělování bruselských peněz se nemohly de facto přímo účastnit výzkumné instituce mající svá pracoviště na území hlavního města. Takže mohly do některých projektů zasáhnout jen částečně jako partneři.“

Nejlépe v celkovém hodnocení dopadl v prioritní ose 2 Masarykův onkologický ústav s projektem RECAMO (Regionální centrum aplikované molekulární onkologie).

Zvláště výjimečným projektem je ELI (Extreme Light Infrastructure) Fyzikálního ústavu AV ČR. Místem realizace bu-

dou Dolní Břežany. Projekt je součástí evropského plánu na vybudování příští generace velkých výzkumných zařízení. Tento mezinárodní subjekt bude využívat inovativní laserové technologie k vytváření světelných pulzů s nejvyšší intenzitou na světě. „Pokud se tento projekt zrealizuje, bude na mapě evropské vědy napsán velkým písmem. Jde o uznání našich fyziků a o potvrzení toho, že v této oblasti jsme skutečně dobří,“ říká J. Vitula.

Z center excellence se v soutěži na první příčce umístil NTIS (Nové technologie pro informační společnost) Západočeské univerzity v Plzni. Vzhledem k tomu, že projekt byl vykalkulován na zhruba 823 milionů korun, patří k těm nejmenším mezi centry excellence.

Naopak nejdražším projektem je již zmíněný ELI (téměř 7 miliard Kč). Druhým nejnákladnějším je také už vzpomínutý projekt, a to CEITEC (přes 6,5 miliard korun). V rámci tohoto centra bude prováděn nejen špičkový výzkum, ale bude zde poskytována i pokročilá postgraduální výuka, vzdělávání se budou i držitelé doktorského titulu, a to v oblasti nano a mikrotechnologie, strukturní biologie, genomiky a proteomiky s využitím například v medicíně. Instalované špičkové technologie umožní studovat objekty živé i neživé přírody na všech v současné době dostupných úrovních složitosti, počínaje jednotlivými atomy, přes molekuly, molekulární uskupení, buňky až po celé organismy.

VaVpl je českou raritou

Přestože je vysoce pravděpodobné, že všechny vítězné projekty peníze dostanou, stoprocentně to jistě není. EK se bude totiž ještě velkými projekty zabývat, tedy těmi, jejichž financování se pohybuje nad padesáti miliony eur. Jde celkem o 6 projektů, které nalezneme v obou prioritních osách, byť jen jeden z nich se nachází v ose 2.

Operační program VaVpl je českým specifíkem. Peníze na vědu z Evropských strukturálních fondů jiné země v EU takovýmto způsobem nečerpají. Jedině pobaltské země projeví obdobný zájem, nerozdělují však v rámci svých programů zdaleka tak velké finanční prostředky jako my.

„Podle reakcí z řad světových expertů byl proces hodnocení Operačního programu VaVpl nastaven opravdu profesionálně a nestranně, a podařilo se tak vybrat ty nejkvalitnější a nejslibnější projekty. Důkazem toho jsou ohlasy ze strany těchto špičkových vědců, kterých se dostává mému týmu,“ uvedla ministryně školství MIROSLAVA KOPICOVÁ.

Důkazem kvality výše popsaného hodnocení bude i to, že nikdo z neúspěšných žadatelů nepodal žádnou stížnost na chybný postup při některé z fází výběrového řízení, ani neupozornil na nějakou nedostatečnost v regulérnosti soutěže.